

Sámediggi
Sámedigge
Saemiedigkie
Sametinget

SAMETINGETS RENNÄRINGSPOLITISKA PROGRAM SÁPMI – EN REGION SOM BERIKAR SVERIGE

DNR 1.3.5-2012-600

Beslutad av rennäringsnämnden:
2015-01-15

Styrelsens yttrande:
2015-04-16

Beslutad av plenum:
2015-09-29—10-01

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	Inledning.....	5
2	Syftet med programmet.....	5
3	Rennäringen i Sverige.....	6
4	Vår värdegrund.....	7
5	Vision och övergripande mål.....	8
	SÁPMI - EN REGION SOM BERIKAR SVERIGE.....	8
	ÖVERGRIPANDE MÅL.....	8
6	Prioriterade utvecklingsområden.....	9
6.1	Hållbar rennäring – samisk livsmiljö – traditionell samisk kunskap.....	9
6.2	Hantering av klimatförändringar.....	11
6.3	Rennäringens rättigheter.....	13
6.4	Regionalpolitik – ökat samepolitiskt inflytande.....	16
6.5	Rennäringens struktur och verksamhet.....	17
6.6	Samisk förvaltning.....	19
6.7	Rovdjurspolitik – toleransnivåer.....	22
6.8	Bilden av rennäringen.....	23
6.9	Kompletterande näringar.....	23
7	Sametinget och omvärlden.....	25
7.1	Serviceinriktad myndighetsorganisation.....	25
7.2	Samarbetspartners.....	25
7.3	Genomförande.....	25
	BILAGA: Regeringens mål och direktiv för rennäringen.....	26

Förord

Sametingets rennäringarnämnd inrättades under hösten 2011 och består av fem proportionellt valda ledamöter. Ledamöterna kommer från olika områden i Sápmi och har varierande erfarenheter vilket gör att nämnden har en unik kompetens och torde vara representativ för de flesta sameer som är berörda av renskötseln.

Renskötseln är en traditionell samisk näring som i Sverige är förbehållen samerna, men enligt rennäringslagen bara kan utövas av en same som är medlem i en sameby. Renskötseln av idag är främst inriktad på köttproduktion. Rennäringen är samtidigt en språk- och kulturbärare och en försvarare av rätten till land och naturresurser. Renskötselarbetet innebär en stark social och kulturell samhörighet. Traditionellt är hela familjen – barn, kvinnor och män - involverade i alla verksamheter inom rennäringen och bidrar med olika typer av kombinerande sysselsättningar.

Utgångspunkten i programmet är synen på rennäringen som en av primärnäringarna och en kulturbärare grundad på en familjebaserad företags-/driftsform byggd på samiska traditionella kunskaper. Väsentliga delar i programmet är de samiska rättigheterna till land och vatten samt en balanserad rovdjurspolitik.

Detta program är levande, vilket innebär att den justeras allteftersom behov och omvärldsfaktorer förändras. Sametinget har ambitionen att skapa ett rennäringspolitiskt program som är relevant och nära kopplat till de behov och frågeställningar som renskötsel-företagen och samebyarna berörs av.

Under alla förhållanden är vår målsättning att stödja och utveckla rennäringen som är nära förknippad med den samiska kulturen, en förutsättning för andra samiska näringar som samisk mat och traditionell *duodji*, men även betydelsefull för glesbygdens utveckling och fortlevnad.

Sápmi i januari 2015

Sametingets rennäringarnämnd

1 INLEDNING

Sametinget är sektorsansvarig myndighet inom rennäringens område sedan 2007. Sektorsansvaret omfattar både ett politiskt ansvar och myndighetsansvar. Det samiska samhället ska veta vad Sametinget vill och gör och bakgrunden till alla beslut och handlingar. Sametingets kansli ska arbeta för att garantera en serviceinriktad verksamhet med samt snabb och rättssäker myndighetsutövning.

Sametingets övergripande mål är att rennäringen ska utvecklas och stärkas ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt. För rennäringen och Sametinget är framtidsutmaningen att stärka och bevara rennäringens traditionella näringsanpassning och samtidigt skapa förutsättningar att utveckla nya livskraftiga verksamheter.

Rennäringen är en av primärnäringarna och i stora delar en bas för andra samiska näringar. Även som kulturfaktor är rennäringen central. Med utgångspunkt från detta bildar rennäringen en plattform för mångfald i det samiska näringslivet. Det finns ett ömsesidigt förhållande mellan rennäring, övriga samiska näringar och samisk kultur. En stark rennäring där rätten att nyttja mark och vatten är säkerställd förbättrar möjligheten för en utveckling av övriga samiska näringar, samtidigt som en utveckling av andra samiska näringar och samisk kultur stärker rennäringens position. En av det rennäringpolitiska programmets inriktningar är därför att stärka rennäringens betydelse för hela det samiska samhället och tydliggöra samspelet mellan rennäring, samiska näringar och den samiska kulturen.

2 SYFTET MED PROGRAMMET

Syftet med programmet är att tydliggöra Sametingets ansvar och ambitioner i arbetet med att utveckla rennäringen. Programmet ska bidra till att stärka och utveckla rennäringen och den samiska kulturen och skapa förutsättningar för ett attraktivt samiskt näringslivsklimat, samt effektivisera och förenkla beslutsfattandet i frågor som rör rennäringen och dess utveckling.

Det rennäringpolitiska programmet anger Sametingets prioriterade politiska utvecklingsområden inom rennäringen.

Rennäringpolitiska programmet ska implementeras politiskt genom att Sametinget i plenum fastställer inriktning av rennäringpolitiken, på förvaltningsnivå genom att myndigheten Sametinget får en tydlig roll som ansvarig för genomförande av den politiska inriktningen när det gäller utvecklingen av rennäringen

Det rennäringpolitiska programmet ska också utgöra underlag för samverkan med rennäringens organisationer.

3 RENNÄRINGEN I SVERIGE

Rennäringen har under lång tid genomlevt stora samhällsförändringar som påverkat både nyttjandet av mark och vatten och de ekonomiska, sociala och kulturella strukturerna i rennäringen.

Rennäringens grundorganisation är samebyn. Det finns 51 samebyar i Sverige varav 32 i Norrbotten (inkl. 8 koncessionssamebyar), 7 i Västerbotten, 11 i Jämtland och 1 i Dalarna. Renskötsel bedrivs på ungefär 52 procent av Sveriges yta. Det finns 4 669 renägare i samebyarna varav 1 812 kvinnor och 2 857 män (2014). Antalet renar varierar i cykler mellan 225 000 och 280 000 i vinterhjord. Under säsongen 2013/2014 kontrollsaktades 54 443 renar där prisstöd utbetalades. Under säsongen 2012/2013 kontrollsaktades 44 112 renar. Detta kan jämföras med säsongen 2006/07 då 74 746 renar kontrollsaktades.

Renskötseln är ett av uttrycken för samiskt levnadssätt vilket innebär att renskötsel-företagandet delvis har en annan innebörd än vad ett vanligt företag har. En renskötare är både företagare och förvaltare/bärare av ett kulturarv. Därför är det viktigt att synliggöra helheten i rensköselföretagandet. Anseendet och tillfredsställelsen i rollen som traditions- och kulturbärare och försvarare av äganderätten till marker och resurser är viktiga delar. Arbetet som renskötare innebär en stark social och kulturell samhörighet samtidigt som det ger frihet och möjlighet att vara ute i naturen. Rennäringen har ett mycket högt symbolvärde i det samiska samhället.

Rennäringen har dessutom stor regionalekonomisk betydelse genom att den skapar sysselsättning i gleset befolkade områden i inlandskommunerna. Förutom den direkta sysselsättningen har renskötseln också betydelse för annat näringsliv i området. Med rennäringen följer ett behov av tjänster från bland annat transportföretag, motorfirmor, bensinstationer och verkstäder. Det i sin tur ger upphov till ett ökat behov av kommunal service, till exempel daghem, skolor och vårdcentraler och statlig verksamhet som bedrivs inom t ex Länsstyrelsen, Jordbruksverket, Livsmedelsverket och Sametinget. Rennäringen och annan samisk näring och kultur har stor betydelse för regionens kulturella profil och är en tillgång för turistnäringen.

Renskötselrätten regleras i rennärlagen från 1971 (se kap. 6.3).

Rennäringen och rensköselföretagande har både i historisk tid och i nutid haft sin utgångspunkt i en närings- och driftsform i vilken hela familjen ingår, både ekonomiskt, socialt och kulturellt och ekologiskt. Det är vanligt att samtliga familjemedlemmar, också barn och släktingar, äger sina renar. I beräkningar av rensköselföretagets ekonomi är det därför angeläget att beakta hela familjens verksamhet, kunskaper och ekonomi. Enbart ekonomiska faktorer är inte alltid tillräckliga motiv för att starta eller bedriva rensköselföretag. Rennäringen skapar i många fall andra värden som väsentligt överstiger de ekonomiska.

4 VÅR VÄRDEGRUND

Samerna har sedan urminnes tider förvalt land och vatten inom det traditionella renskötselområdet med stor respekt och försiktighet. De traditionella formerna för rennäringen har tagit sin utgångspunkt i långsiktighet utifrån ett hållbart bruk av land och vatten och ett hållbart levnadssätt. Renskötelsen bygger på kunskaper från flera tusen år av samspel mellan människor, natur och djur i det arktiska området. Om de naturliga levnadsförutsättningarna sviktade på ett visst område fanns möjligheten att nyttja alternativa naturresurser samtidigt som de försvagade resurserna fick återhämta sig.

Det samiska kulturarvet omfattar både det materiella och immateriella; lämningar i naturen men också berättartradition, traditionell jojk och musik, religiösa och filosofiska system, idéer och värderingar.

Språket är bärare av ett folks historia, kultur och näringar. I språket finns inbäddat uttryck för social och ekonomisk organisation, för myter och trosföreställningar, rättsuppfattning och värderingar. Samiskan är ett arbetspråk såväl som ett uttryck för samernas förhållningssätt till naturen och miljön. Det är ett nödvändigt redskap vid överföringen av traditionella samiska kunskaper från generation till generation.

LIVSKRAFT

Rennäringens förmåga att klara av förändringar och vidareutvecklas är beroende av många faktorer; tillgång till betesmarker under alla årstider, ett bärkraftigt fjäll- och skogslandskap med hög biologisk mångfald och ett intakt, och ett sammanhållet beteslandskap. Men även det samiska samhällets sociala och kulturella kapital skapar förutsättningar för ekonomisk och näringsmässig mångfald.

FÖRÄNDRING

Den alltmer omfattande exploateringen av naturen inom renskötselområdet innebär att rennäringens traditionella betesmarker utsätts för slitage och skador som inte kan återställas inom överskådlig framtid. Marker har förändrats till följd av till exempel skogsbrukets utbredning och försvunnit genom vattenkraftsutbyggnader. Prospektering och utvinning av mineraler i renskötselområdet innebär att gruvnäringen tar alltmer av samebyarnas renbetesmarker i anspråk. Den samiska sedvanerätten ifrågasätts på vinterbetesmarkerna, främst av privata markägare. Frågan om sedvanerätt till betesmarker har prövats av Högsta domstolen (HD). Ett domslut från den 27 april 2011 i det så kallade Nordmalingsmålet stärkte samernas sedvanerätt till betesmarker.

SÅRBARHET

Rennäringen har under lång tid genomlevt många samhällsförändringar. Graden och hastigheten av klimatförändringarna inom renskötselområdet är djupt oroande. Hittills har rennäringen alltid klarat att möta förändringar utan att försvinna. Erfarenheterna från historien ger oss hopp och framtidstro. Situationen för

rennäringen kan förbättras om vi aktivt deltar i samhällsplaneringen och drar erfarenheter från vår traditionella kunskap. Ur rennäringens helhetsperspektiv är det självklart att rikta uppmärksamheten mot de underliggande orsakerna till klimatförändringen som t ex industrialiseringen, globaliseringen, vår livsstil, våra konsumtionsvanor och den fortsatta storskaliga exploateringen av naturresurser.

5 VISION OCH ÖVERGRIPANDE MÅL

SÁPMI - EN REGION SOM BERIKAR SVERIGE

- I Sápmi är rennäringen en ekonomiskt, kulturellt, socialt och ekologisk hållbar familjebaserad näring som bygger på traditionella kunskaper i vilken barn, kvinnor och män har en naturlig plats.
- Det gränsöverskridande renbetet är säkerställt.
- Rennäringen har hög attraktionskraft som präglas av utvecklingskraft och som får människor att växa.
- Rennäringens rätt till land och naturresurser inom renskötselområdet och i Sápmi är säkerställd och respekteras fullt ut.
- En rovdjurspolitik som accepteras av rennäringen.

ÖVERGRIPANDE MÅL

Sametingets övergripande mål för rennäringen:

- Rennäringens och samebyarnas behov av barmarks- och vinterbete är säkerställt och respekterad.
- Kunskapen och förståelsen för den familjebaserade drifts-/företagsformen inom rennäringen som en hållbar framtida företagsform har ökat hos det omgivande samhället.
- Samebyn som en självständig organisationsform för rennäringen utvecklas och stärks.
- Toleransnivåer på 5 % för den skada som rovdjur orsakar rennäringen har införts på samebynivå.
- Rennäringens mervärde till det regionala och lokala näringslivet tydliggörs och uppfattas av omgivningen.
- Utifrån rennäringen skapas en ny och modern samisk näringsbas.
- Andelen kvinnor och ungdomar inom rennäringen ökar.
- Grundläggande och högre utbildning utifrån rennäringens behov har inrättats.
- Rennäringsforskningen har utvecklats.
- Sametinget får ökat förvaltningsansvar för mark, vatten, naturresurser och vilt.
- Rennäringen har reellt inflytande och delaktighet i samhällsplaneringen och naturresursförvaltningen.
- Ansvar för förvaltningen av den samiska kulturmiljön har överförs till Sametinget.

6 PRIORITERADE UTVECKLINGSOMRÅDEN

Ekologisk långsiktighet och hushållning av naturresurser är en central del i rennäringens utveckling från historisk tid till idag. Sametinget vill skapa förutsättningar för en ökad ekonomisk och kulturell tillväxt som ger fler samer möjlighet att bo och leva i Sápmi.

En stark rennäring och ett starkt samiskt näringsliv förutsätter att det görs riktade insatser med sikte på att behålla ungdomar och kvinnor inom rennäringen och det samiska näringslivet. Dagens skeva köns- och åldersfördelning kan motverkas genom att synliggöra den traditionella samiska familjebaserade drifts- och företagsformen, där barn, unga och kvinnor har en naturlig plats.

Rennäring i kombination med andra näringar har varit ett självklart sätt att säkra inkomsterna, minska den ekonomiska sårbarheten och bedriva en ekologisk hushållning av de tillgängliga naturresurserna. Traditionellt har rennäring, jordbruk, jakt, fiske, duodji och en kombination av dessa utgjort grunden för boende och sysselsättning i de samiska områdena. I dag är även moderna tjänstenärings viktiga kombinationsnäringar till rennäringen. Både statistiskt material och forskning påvisar samband mellan samisk landsbygdsbosättning och primärnäringarnas starka ställning som sysselsättningsfaktor.

Rennäringen är en naturlig del av samisk kultur. Det är angeläget att Sametinget organiserar förvaltningen i enlighet med det samiska synsättet, det vill säga att rennäring- och kulturfrågorna ses som en helhet.

6.1 HÅLLBAR RENNÄRING – SAMISK LIVSMILJÖ – TRADITIONELL SAMISK KUNSKAP

En ekologisk, bärkraftig och uthållig rennäring är en avgörande förutsättning för att bevara fjäll- och skogsområdenas höga miljö- och kulturvärden och biologiska mångfald. Renskötseln är en viktig förvaltare av samernas rätt till mark och vatten och av naturresurser.

Rennäringens utveckling handlar om ett nära samspel mellan kollektivet (samebyn), familjen och den enskilde rennäringens utövaren. Resursnyttjandet är gemensamt medan verksamheten drivs i enskilda företag. Samebyn har en stark historisk förankring med rötterna i den gamla siida-ordningen.

För att upprätthålla en långsiktig ekologisk, ekonomisk, socialt och kulturellt hållbar rennäring krävs att det samiska samhället, den samiska natursynen och naturresursanvändningen beaktas i sin helhet.

EKOLOGISK FÖRUTSÄTTNING

Rennäringen har genom historien varit en naturlig del av ekosystemet i skogs- och fjälllandskapet i renskötselområdet och en förutsättning för att bevara områdets karaktär av brukat landskap och mångfald i växtsamhällen. Rennäringen har stor betydelse som indikator för naturmiljön och biologisk mångfald.

Rennäringens resursförvaltning bygger på ett ansvar att ta hand om markerna, naturresurserna och renhjorden på ett sådant sätt att de brukas utan att förbrukas.

Rennäringens förmåga att hantera den mångfald av konsekvenser som pågående klimatförändringen och exploateringar beror på graden av rennäringens sårbarhet och graden av rennäringens livskraft (resiliens).

EKONOMISK FÖRUTSÄTTNING

Rennäringen ska kunna bedrivas som en bärkraftig näring. Den familjebaserade drifts-/företagsformen synliggörs som en ekonomiskt, ekologiskt, kulturellt och socialt hållbar företagsform.

Renskötseln är en del av det mångbruk av marken som pågår inom stora delar av Norrland. Samebyarna ska i så stor utsträckning som möjligt besluta i sina egna angelägenheter. Detta gäller i synnerhet ekonomiska angelägenheter.

Rätten till de traditionella markerna och förtroendet att förvalta dem är en förutsättning för att rennäringen, det samiska samhället och kulturen ska fortleva och utvecklas för framtida generationer.

Även utveckling av de för rennäringen betydelsefulla kombinationsnäringarna och andra samiska näringar, skapar förutsättningar för ett levande Sápmi.

SOCIAL FÖRUTSÄTTNING

Rennäringen ska utövas under former som är socialt acceptabla för sameby-medlemmarna och där en god arbetsmiljö och hälsa är tillgodosedd. Det betyder att arbetsförhållandena ska vara möjliga att leva med, socialt och arbetsmiljömässigt.

Renägare och deras familjer ska kunna känna lugn och tillfredställelse i sitt arbete.

Renägare ska kunna påverka sin egen situation genom att ha inflytande och vara delaktiga i hur land och vatten nyttjas och i förvaltningen av rovdjuren. Detta är en förutsättning för att skapa framtidstro och möjlighet att utveckla rennäringen och den samiska kulturen.

KULTURELL FÖRUTSÄTTNING

Rennäringen ska kunna bedrivas som en kulturellt hållbar näring. När de ekologiska, ekonomiska och sociala förutsättningarna uppfylls, kan rennäringen "leverera" de sociala och kulturella värden som behövs för att förstärka och säkerställa det samiska samhället.

EALLINBIRAS

Att värna om betesresurserna, markerna, viltet och fisken har varit en förutsättning för att långsiktigt kunna leva på rennäringen och för att överleva i det samiska området. En respekt för naturen och det levande finns också djupt rotad i den samiska kulturen. Det handlar också om respekt för den kunskap som gått i arv från generation till generation.

Sametinget antog år 2009 livsmiljöprogrammet *Eallinbiras*, vilket är ett handlingsprogram för hur vi samer bör förvalta livsmiljön på ett försiktigt, långsiktigt och hållbart sätt. I *Eallinbiras* lyfts den gränsöverskridande helhetssynen fram i det samiska samhället, kulturen och näringarna och språket både när det gäller geografi och människor. Denna helhetssyn vilar på traditionella kunskaper som är en grundläggande förutsättning för vår livsstil och för vår framtid.

I *Eallinbiras* behandlas också *árbediehtu* - samisk traditionell kunskap, samtidigt som den samiska kulturens materiella, sociala och mentala delar av *árbediehtu* belyses.

ÁRBEDIEHTU

Árbediehtu inkluderar mer än bara traditionell kunskap relaterad till biologisk mångfald och ekologisk hållbar utveckling. Sametingets policyprogram för *árbediehtu* vidareutvecklar denna aspekt, att *árbediehtu* genomsyrar rennäringen, samiska kulturen, språket, sedvanor (normer, värderingar, handlingar osv.). Även i rennäringpolitiska programmet är *Eallinbiras* delmål för *árbediehtu* centrala därför att de bidrar till att betydelsen av traditionell samisk kunskap tydliggörs och synliggörs.

Det rennäringpolitiska programmet, det näringspolitiska programmet, policydokumentet för *Árbediehtu* och livsmiljöprogrammet *Eallinbiras* kompletterar varandra och fyller olika syften och funktioner.

6.2 HANTERING AV KLIMATFÖRÄNDRINGAR

Från historisk tid har storskaliga naturingrepp i Sápmi orsakats av andra aktörer än samerna själva. Omfattande vattenkraftutbyggnader, turistanläggningar, gruvexploateringar, skogbruk, klimatförändringar och försurande nedfall är exempel på verksamheter som påverkar den samiska naturmiljön och därmed rennäringen på ett negativt sätt.

De klimatförändringar som i första hand avses är högre temperaturer och därmed ett varmare klimat, ökad nederbörd i form av regn och snö, förändringar i vegetationsperioder och -zoner. Dessa klimatförändringar påverkar renen, renbetet, renskötsearbetet, rennäringens infrastruktur och den enskilda renskötseföretagarens och samebyns ekonomi. Den allvarligaste konsekvensen är att den samiska kulturen hotas om förutsättningarna för att bedriva renskötsel försämras.

Uppvärmningen resulterar i att temperaturzonerna flyttar norrut. Varje grads ökning av medeltemperaturen motsvarar ett nord-sydligt avstånd inom Sverige på 15 mil. Trädgränsen kommer vid en uppvärmning på 3-4 grader att förflyttas ca 500 m i höjdlängd vilket innebär att de flesta kalfjällsområdena försvinner. Antalet dagar då dygnets medeltemperatur under en sammanhängande period är över 5 grader d v s vegetationsperiodens längd, beräknas öka med 1-2 månader i hela landet.

Den snabba förflyttningen av vegetationszoner norrut på grund av det varmare klimatet leder till förändrade ekosystem och att arter dör ut. Högre temperaturer och ökade regnmängder kommer att påverka djurs hälsa negativt. Ett varmare klimat gynnar tillväxten av bakterier och nya insekter i norr (t ex fästingar).

Klimatförändringarna kan komma innebära stora förändringar i samhället som minskar utrymmet för traditionell samisk mark- och resursanvändning. Andra samhällsintressens markanspråk som t ex skogsbruk, gruvnäring, vindkraft, turism, ökar ytterligare konflikterna mellan rennäringen och dessa intressen.

Den ändrade markanvändningen utlöser nya hot. Konkurrensen om de samiska markerna i renskötseområdet ökar dramatiskt. För Sametinget innebär det att frågor om ägande- och förfoganderätt, lokal samisk förvaltning och samiskt självbestämmande får hög prioritet för att klara kommande möjligheter för rennäringen att hantera klimatförändringarna.

Sametingets uppgift är att redovisa ett alternativt scenario för en hållbar samisk natur- och miljösyn samtidigt som rennäringens och det samiska inflytandet i samhället stärks och säkerställs.

Minskning av sammanhängande renbetesmarker gör att toleransen för rovdjur minskar. Den europeiska landskapskonventionen kan tillämpas som ett planeringsinstrument för att minska fragmentiseringen av renbetesmarker.

INSATSER OCH STÖD:

- Utformning av lokala och regionala klimatstrategier som utgår ifrån hållbar markanvändning som tar hänsyn till rennäringens behov av betesland, ägande- och förfoganderätt, lokal samisk förvaltning och samiskt självbestämmande för att klara av kommande anpassningsbehov.
- Pilotstudier för att synliggöra och revitalisera traditionell kunskap och ny teknik.
- Arbete för att öka samebyarnas beredskap vid alternativa produktions- och driftsförhållanden.
- Tillämpning av Europeiska landskapskonventionen i renskötseområdet.
- Kartläggning av energieffektiviseringsinsatser inom samebyarna.
- Utbildnings- och kompetensinsatser.
- Se över den ekonomiska beredskapen för utfodring på kort och lång sikt.

6.3 RENNÄRINGENS RÄTTIGHETER

RENNÄRINGSLAGEN

Renskötselrätten regleras i rennäringslagen från 1971. Den som är same får använda sig av mark och vatten för sig och sina renar. Den samiska rätten att nyttja land och vatten (renskötselområdet) för renskötsel, jakt och fiske är byggd på urminnes hävd och sedvana. Renskötselrätten är en bruksrätt till fast egendom, d v s mark och vatten. Renskötselrätten är precis som äganderätten obegränsad i tiden, oberoende av avtal, till innehåll bestämd av gällande lagstiftning och skyddad av Sveriges grundlag. Det är bara medlemmar i en sameby som får nyttja renskötselrätten.

Renskötselområdet sträcker sig över Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands, Västernorrlands, Dalarnas och Gävleborgs län. Inom renskötselområdet finns såväl åretruntmarker som vinterbetesmarker. Renskötselområdet omfattar också gränsöverskridande betesmarker i Norge.

GRUNDLAGEN

Sveriges riksdag erkände år 1977 samernas status som urfolk.

I november 2010 beslutade riksdagen om en ny grundlag i vilken samerna omnämns som folk (Regeringsformen, 1 kap 2 §.6). Omnämmandet som ett folk har stor juridisk betydelse när det gäller ett folks rätt till självbestämmande och för de politiska rättigheterna.

Renskötselrätten är en grundlagsskyddad civil rättighet som grundas på urminnes hävd. Grundlagsskyddet av renskötselrätten omfattar också rätt till jakt och fiske. Grundlagen reglerar även innehållet i egendomsrätten d v s rätten till land och vatten (kapitel 2, § 15).

URFOLKSDEKLARATIONEN

Den 13 september 2007 antog FN:s generalförsamling "Förenta nationernas förklaring om urfolkens rättigheter" – den så kallade urfolksdeklarationen.

Urfolksdeklarationen etablerar ett skydd för urfolkens utövande och utvecklande av sina kulturer och traditioner. I urfolksdeklarationen betonas särskilt staternas ansvar för att urfolks kulturer ska skyddas och utvecklas.

Urfolksdeklarationen tydliggör en viktig folkrättslig princip och har stor betydelse för det samiska folket och näringarna, inklusive rennäringsen – nämligen principen om fritt och i förväg informerat samtycke innan åtgärder vidtas inom bl a renskötselområdet (artikel 32).

Samerna är förutom Europas enda erkända urfolk även en av Sveriges fem nationella minoriteter. Att samerna utgör en nationell minoritet innebär att de omfattas av det folkrättsliga skydd som gäller för dessa grupper.

PROTOKOLL 3 I SVERIGES ANSLUTNINGSFÖRDRAG TILL EU OM DET SAMISKA FOLKET

I protokoll 3 till Sveriges anslutningsfördrag till Europeiska unionen 1994 erkänner Sverige sina förpliktelser gentemot det samiska folket enligt nationell och internationell rätt, att länderna är fast beslutna att bevara och utveckla det samiska folkets försörjningsmöjligheter, språk, kultur och levnadssätt, att beakta att den samiska kulturen och samernas försörjning är beroende av primära förvärvskällor som renskötsel i traditionella områden för samisk bosättning. Det samiska folket ges ensamrätt till renskötsel inom traditionella samiska områden.

FN:S KONVENTION OM MÄNSKLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Samerna, deras livsstil och kultur åtnjuter ett folkrättsligt skydd genom Förenta nationernas konvention om mänskliga och politiska rättigheter (ICCPR).

KONVENTIONEN OM BIOLOGISK MÅNGFALD

Sverige ratificerade FN:s konvention om biologisk mångfald år 1993. Enligt konventionen är staterna ansvariga för att bevara sin biologiska mångfald. Konventionen innehåller bland annat bestämmelser (artikel 8j) om att staterna ska respektera, bevara och bibehålla kunskaper, innovationer och sedvänjor hos ursprungliga och lokala samhällen med traditionella levnadssätt som är relevanta för bevarandet och det hållbara nyttjandet av biologisk mångfald, och främja en bredare tillämpning av dessa, med godkännande och deltagande av innehavarna av sådana kunskaper, innovationer och sedvänjor. Enligt konventionen (artikel 10 c) ska staterna också skydda och uppmuntra sedvanligt nyttjande av biologiska resurser i enlighet med traditionella kulturella sedvänjor som är förenliga med kraven om bevarande och hållbart nyttjande. För Sveriges del berör konventionen samerna och rennäringen i allra högst grad och förpliktar Sverige att främja rennäringens bevarande och utveckling.

ILO-KONVENTION NR 169

ILO-konvention nr 169 (1991) om urfolk och stamfolk i självstyrande länder, behandlar urfolkens rättigheter. Sverige var med vid utarbetandet av ILO-konvention 169, men har inte ratificerat den, vilket däremot bland annat Norge har gjort. Konventionen utgör bindande internationell sedvanerätt och anses som en grundläggande princip för staternas förpliktelser mot urfolk.

NORDISK SAMEKONVENTION

För att stärka de samiska rättigheterna, och därigenom rennäringen, har en nordisk expertkommitté på uppdrag av regeringarna och Sametingen i Sverige, Norge och Finland utarbetat ett förslag till en nordisk samekonvention. Konventionen har till ändamål att bekräfta och stärka sådana rättigheter för det samiska folket att det kan bevara och utveckla sitt språk, sin kultur, sina näringar och sitt samhällsliv med minsta möjliga hinder av landgränserna. Konventionen ska upprätthålla och stärka

existerande folkrättsliga normer för urfolks rättigheter. Konventionens innehåll är i linje med de rättigheter som samerna och rennäringen har enligt andra konventioner på området.

RÄTTEN TILL SJÄLVBESTÄMMANDE

Rätten till självbestämmande är erkänd i folkrätten. Den fastslås bland annat i artikel 1 i *International Covenant on Civil and Political Rights* (ICCPR) antagen av FN:s generalförsamling 1966 och trädde ikraft 1976. Den återfins i konventionen om biologisk mångfald (artikel 8j) och i ILO-konventionen 169. Urfolkens självbestämmanderätt framgår också av urfolksdeklarationen (UNDRIP).

RENSKÖTSELKONVENTIONEN

Renskötsel över riksgården mellan Sverige och Norge har bedrivits sedan urminnes tid och långt innan nationalstaterna blev gränsbestämda. Den upparbetade renbetesrätten för samer på svensk sida i Norge vilar på gammal sedvana och är en i grunden privaträttslig rätt. Genom staternas försorg är rätten till renskötsel befast i Lappkodicillen av 1751, ett gränstraktat mellan länderna som fortfarande är juridiskt bindande. Genom tiderna därefter har särskilda förhandlingar skett mellan Sverige och Norge om hur renbetesrätten ska brukas för respektive länders renskötare. Sedan Sametingets inrättande 1993 har Sametinget tillsammans med SSR varit behjälpliga i förhandlingsprocessen för att tillvarata de svenska samernas intressen. Inför arbetet med nuvarande konvention inrättades en särskild renbeteskommission. Renbeteskommissionen lämnade sitt betänkande år 2001. År 2003 inleddes förhandlingar mellan länderna om en ny konvention. Dessa förhandlingar avslutades våren 2005 utan att enighet hade uppnåtts. Nya förhandlingar påbörjades i december 2005.

Förhandlingarna om en ny konvention för den gränsöverskridande renskötseln mellan länderna avslutades i februari 2009 utan att uppnå enighet mellan de berörda samebyarna i Sverige och renbetesdistrikten i Norge. Respektive lands ministrar undertecknade dock konventionen 2010. Beroende på att oenighet rådde om konventionen enades respektive lands sameting och näringsorganisationerna NRL, SSR och Renägarförbundet i slutet av 2010 att uppvakta ansvariga ministrar. Parterna begärde att inom konventionens ramar återuppta ett arbete och föreslå förändringar som byggde på större hänsynstagande till de privaträttsliga aspekterna för att därigenom få en tryggare utövning av renskötseln. Regeringarna i de båda länderna gav Sametingen och näringsorganisationerna bifall att inkomma med ändringsförslag på konventionen. Tidsfristen för arbetet sattes till ett år. Respektive lands förhandlingsdelegationer avslutade med regeringarnas goda minne sitt gemensamma arbete i juni 2013, drygt ett halvår försenat från den ursprungliga planen. Arbetet överlämnades därefter för beslut till respektive lands sameting. Sametinget i Sverige beslutade i november 2013 att bifalla den samiska arbetsgruppens förslag, med reservation för att en rättighetskartläggning skulle genomföras och att regeringarna har att beakta den privaträttsliga grunden för renbete innan en ratificering från staterna kan ske. Ett liknande beslut togs av

Sametinget i Norge. Efter behandling av det nya förslaget av respektive lands Sameting och näringsorganisationer överlämnades arbetet till regeringarna i mars 2014. Konventionsförslaget bereds fortfarande mellan ländernas regeringar.

INSATSER OCH STÖD:

- Ratificera ILO konvention nr 169.
- Verka för att rennäringens rätt till land och vatten erkänns och respekteras.
- Utveckla och uppmuntra särskilda förvaltningslösningar och pilotprojekt för att skapa ökade erfarenheter av samisk förvaltning och för att hitta nya former för samförvaltning.
- Betona att jakt och fiske är en del av renskötselrätten.
- Anpassa gällande regelverk till rennäringens särskilda villkor och förutsättningar.
- Sametingets roll och funktion utvecklas med målsättningen att öka Sametingets självständighet och beslutsmyndighet.

6.4 REGIONALPOLITIK – ÖKAT SAMEPOLITISKT INFLYTANDE

Sametinget har ett särskilt ansvar för att utveckla och integrera de samiska näringslivsfrågorna och skapa förutsättningar för ökade resurser regionalt och lokalt.

Inför den nya EU-programperioden 2014-2020 är det angeläget att Sametinget har ett utpekat mandat och ett regionalpolitiskt ansvar för de samiska näringslivsfrågorna.

I EU:s tillväxtstrategi för kommande programperiod Europa 2020, föreslås tre prioriteringar som förstärker varandra:

- Smart tillväxt – utveckla en ekonomi baserad på kunskap och innovation.
- Hållbar tillväxt – främja en resurseffektivare, grönare och konkurrenskraftigare ekonomi.
- Tillväxt för alla – stimulera en ekonomi med hög sysselsättning och med social och territoriell sammanhållning.

I det nuvarande landsbygdsprogrammet och i Interreg Nord-programmet finns delprogram som omfattar rennäringen och samiska näringar. Inom Strukturfonderna (Regionalfonden och Socialfonden) har under den nuvarande programperioden ytterst få projekt riktade mot rennäringen och det samiska näringslivet beviljats eftersom det råder stor okunskap i det omgivande samhället och näringslivet om vad man vinner med projekt som riktas mot samiskt näringsliv. Trots att rennäringen och samiska näringar är en viktig del av näringslivet i de glesbefolkade inlandskommunerna i Norrland, saknas ofta de samiska näringarna i lokala, regionala och nationella strategier för genomförande av EU:s sammanhållningspolitik och i operativa program och strategier.

För att rennäringen och samiska näringar ska kunna bidra till att uppnå såväl EU:s prioriteringar och de övergripande målen är det nödvändigt att rennäringen och samiska näringar särskilt uppmärksammas i kommande lokala, regional och nationella genomförandestrategier och operativa program genom egna samiska delprogram.

Det är av avgörande betydelse att Sametinget som sektorsmyndighet för rennäringen och samiska näringar också tilldelas ett särskilt anslag för nationell medfinansiering av EU-program på samma sätt som Länsstyrelserna idag har medfinansiering via regionala utvecklingsanslag och länsanslag.

INSATSER OCH STÖD:

- Sametinget får ansvar för särskilda EU-delprogram riktade till rennäringen och samiskt näringsliv under programperioden 2014-2020.
- Sametinget tilldelas medel för nationell medfinansiering av samiska delprogram.

6.5 RENNÄRINGENS STRUKTUR OCH VERKSAMHET

Sametingets stora utmaning när det gäller rennäringen är att synliggöra och öka kunskapen om den familjebaserade företags-/driftsformen utifrån den form och det innehåll som där gäller.

Renskötselns ekonomi och hushållets eller familjens ekonomi är intimt förknippad med varandra. Renskötseln och annan verksamhet utgör hushållets totala ekonomi och måste därför ses i ett helhetsperspektiv.

Omsättningen i ett renskötselföretag kan inte beräknas enligt modeller som används för motsvarande svenska företag. Inkomsterna i renskötselhushållet kompletteras ofta med andra inkomster från anställningar eller annan näringsverksamhet. Oftast jobbar någon heltid med renskötsel, vanligen mannen, medan kvinnan förvärvsarbetar i annan samhällssektor. I vissa familjer jobbar alla i arbetsför ålder i annan näring under delar av året.

Renskötselföretag förekommer i liten omfattning hos näringsrådgivare, näringslivsbolag, myndigheter med tillgång till investerings- och utvecklingskapital.

Det praktiska renskötselarbetet är arbetskrävande och kräver fysisk uthållighet i många arbetsmoment. Det är därför av vikt att uppmuntra till utveckling av alternativa arbetsmiljövänliga tekniker. Insatser som prövar nya driftsformer som till exempel förändrade kalvmärkningssystem, förändrade och rationellare flyttningsmönster, förbättrad arbetsmiljö och nya metoder för betesförvaltning bör uppmuntras.

Att agera för att stärka rennäringens produkter, varors och tjänsters ställning på marknaden måste vara en prioriterad insats för rennäringen. Långsiktiga och fortlöpande marknadsinsatser är ett villkor för att minska sårbarheten och öka lönsamheten inom rennäringen. Åtgärderna bör fokuseras mot marknadsaktiviteter

som möjliggör en stabil och förbättrad prisbild på renkött, ökade slaktvolym, förbättrad produkt- och leverans kvalitet, ökat produktutbud samt ökad samordning och effektivare branschstruktur så att de samiska företagens konkurrenskraft ökas.

Aktiviteter som innefattar att skapa förutsättningar för primärproduktionens förmåga att uppfylla renköttmarknadens krav bör också stödjas. Detta innebär till exempel att öka kunskapen hos renägare om marknadskrav, informera om aktuella forskningsresultat samt införa lämpliga åtgärder i primärproduktionen för att kunna implementera dessa krav. Intressanta områden därutöver kan exempelvis vara stödutfodring och djurhantering.

För en långsiktigt hållbar utveckling av renköttbranschen behövs många små självägda lokala slakterier och förädlingsanläggningar nära råvaran med egna försäljningskanaler. Speciellt när utvecklingen har gått mot allt större koncentration av marknaden till ett fåtal slakteri- och grossistföretag. Den samiska maten är central för den samiska identiteten och för en levande samisk kultur. Sametingets matvision¹ visar inriktningen och utgör en ram för Sametingets framtida satsningar inom området.

SAMEBYAR

Sametinget ansluter sig till en utveckling där samebyarna tar ansvar för en utveckling av verksamheten så att fler samer blir delaktiga. Samebyarnas storlek, struktur och geografiska förutsättningar varierar. Varje sameby ska ha inflytande över på vilket sätt och i vilken takt dess specifika struktur skall förändras.

Sametingets framtidsvision är att samebyarna har ett helhetsansvar för sina marker. Det innebär att samebyarna kan vara delaktiga i att utforma näringar och verksamheter som passar det samiska samhället och samisk markanvändning. Detta leder till att samebyn kan bidra till att utveckla den bygd man verkar i med ett starkt samiskt perspektiv.

Rennäringen och samebyarna uppfattar att omvärldens krav på dem som organisation har ökat. Omvärlden förväntar sig och kräver att rennäringen ska engagera sig en rad frågor. Att driva en sameby innebär idag inte bara att bedriva renskötsel. Arbetet i samebyn innebär ett nästan lika stort engagemang i frågor om rennäringens förutsättningar. Det medför krav på ny kunskap och ökad byråkrati. Genom att utveckla lednings- och styrningsfunktionen skulle samebyns administration och förvaltning kunna effektiveras samtidigt som den bättre kan påverka olika intressen i omgivningen.

En prioriterad insats för Sametinget är att utveckla och stärka samebyarnas organisation och beredskap för en framtida verksamhet med ökat inflytande i samhällsplaneringen. Organisationen ska säkerställa att både medlemmarnas behov och omvärldens krav kan tillgodoses.

¹ <http://www.sametinget.se/66819>

INSATSER OCH STÖD:

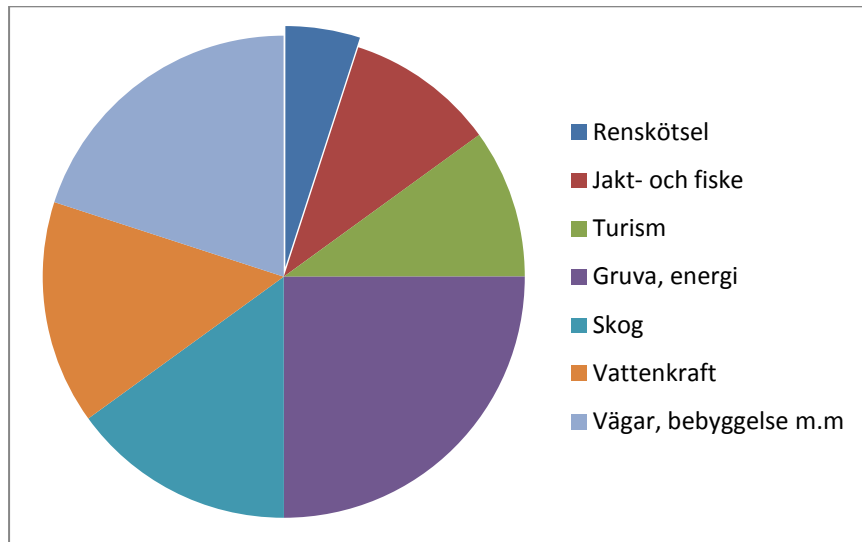
- I samverkan med samebyarna arbeta för en stärkt samisk förvaltning och lokalt självbestämmande.
- Kompetensutveckling i förvaltning, organisation och ledarskap.
- Kompetensutveckling i rättighetsfrågor.
- Rådgivningsverksamhet riktad mot samebyarna.
- Se över regel- och stödsystem för att i ökad grad anpassa dem till en familjebaserad drifts-/företagsform och till rennäringens särskilda förutsättningar.
- Utarbeta program och medverka till att skapa finansiella förutsättningar för att utveckla och anpassa samebyarnas anläggningar och infrastruktur.
- Utveckla former för generationsväxlingar och nyetablering av renskötselföretag.
- Utvecklingsinsatser för att utveckla nya driftsformer, ny teknik och arbets- och hanteringsmetoder.
- Arbeta för småskaliga slakterier och förädlingsanläggningar.
- Projekt med nya lösningar för betes Anpassning och hjordstrukturering.
- Kompetensutveckling i företagande, ekonomi och projektledning.
- Satsningar på kvalitetsledningssystem, kvalitets- och ursprungsmärkning för renkött och andra samiska produkter.
- Utveckling av samarbete med grossister.
- Riktade marknadsförings-, försäljnings- och produktutvecklingsinsatser mot grossister och nischmarknader som t ex restauranger, samt marknadsföring mot allmänheten.
- Arbeta för ett regelverk gällande småskalig livsmedelshantering och livsmedelsförädling anpassat till rennäringen och dess binärningar.
- Informationsaktiviteter om jämställdhet som riktar sig mot samebyar i kombination med andra aktiviteter.
- För att samlat beröra jämställdhet i de samiska traditionella näringarna göra en utredning (SOU) motsvarande den som gjordes år 2004 om jämställdheten inom jord- och skogsbrukssektorn, men med inriktning mot jämställdhet inom renskötsel och de samiska näringarna.

6.6 SAMISK FÖRVALTNING

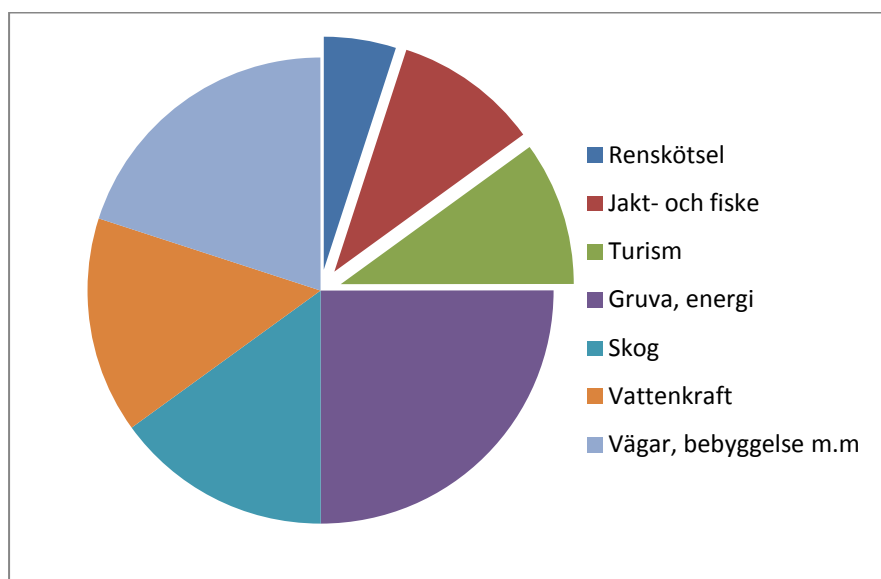
Rennäringens behov av ändamålsenliga årstidsbeten och betesmarker kräver en strategi med ett samiskt helhetsperspektiv för att ta ansvar för förvaltningen av mark och vatten. Ett helhetsperspektiv för förvaltningen kommer att ge samiskt näringsliv en offensivare framtoning. Rennäringen och det samiska näringslivet kan då bli en intressant part i samhällsutvecklingen. Som ett led i utvecklingen mot samisk förvaltning kan Sametinget överta förvaltningsansvaret för samiskt kulturarv och kulturmiljö från de myndigheter som idag äger frågorna.

Genom ett starkt lokalt inflytande och införande av decentraliserad förvaltning av exempelvis mark-, jakt- och fiskeresurser, skapas underlag för att stärka det samiska lokalsamhället. En lokal förvaltning kan innefatta upplåtelse av fiske- och jakträtt, rovdjursinventering och decimering, underhåll av anläggningar, naturvårdsinsatser m.m.

Nedanstående cirkeldiagram är ett schematiskt exempel på hur det ser ut idag där samebyns roll är begränsad till att enbart förvalta renskötseln, inom det som är samebyns ekonomiska intresseområde.

En utvecklad samisk förvaltning skapar ett betydligt större utrymme för ett hållbart nyttjande av samiska resurser. Detta samtidigt som försvaret av de samiska markerna blir starkare när resursbasen utvidgas till att omfatta fler verksamheter.

SAMHÄLLSPANERING

Sametinget har enligt Sametingslagen ett uppdrag är att tillvarata rennäringens och den samiska kulturens intressen i samhällsplaneringen. Det övergripande målet för Sametinget är att utveckla och förvalta en samhällsplanering där rennäringen är en aktiv part. Sametingets samhällsplaneringsarbete går ut på lyfta fram samebyarnas och samernas position som traditionell förvaltare av den samiska rätten till mark och vatten. Med ett eget ansvar för fysisk planering av mark- och resursanvändningen inom samebyns område, kan samebyarna själva delta i den fysiska samhällsplaneringen, ansvara för den och leda planeringsarbetet. Sametingets ansvar är att skapa förutsättningar för samebyarnas och samernas deltagande i samhällsplaneringen.

De verktyg för samhällsplanering som Sametinget hittills tagit fram är:

- Sametingets vindkraftspolicy
- Mineral och gruvpolicy
- Eallinbiras – livsmiljöprogram
- Árbediehtu – hur man integrerar samisk traditionell kunskap, samt
- Näringspolitiskt handlingsprogram

Dessa program och policys tydliggör Sametingets ställningstagande och prioriterade insatser. Sametingets uppgift är att öka kunskapen och kompetensen hos andra myndigheter, kommuner och andra intressenter om bland annat områden av riksintresse för rennäringen, om rennäringens särskilda villkor och förutsättningar till användningen av mark och vatten. Sametinget har även ansvar för rennäringens förutsättningar att hantera konsekvenserna av de pågående klimatförändringarna.

Klimatförändringarna utgör en av de stora utmaningarna inom samhällsplaneringen. I ett hållbart samhälle råder balans mellan ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar utveckling – även ur ett klimatanpassningsperspektiv. Hållbar utveckling innebär att förvalta och utveckla de resurser och kvaliteter som samhället har, samt att upprätthålla och utveckla robusthet och anpassningsförmåga (resiliens). Arbetet med hållbar utveckling måste präglas av helhetssyn och långsiktighet och de värden man önskar behålla och utveckla måste därmed identifieras.

De övergripande målen för Sametingets samhällsplanering är att utveckla och förvalta en samhällsplanering där rennäringen är en aktiv part. Sametinget strävar efter att ha en verksamhetsfunktion samt en teknisk plattform där både rätt information om rennäringens markanvändning och relevanta systemverktyg ingår som grund för fördjupade analyser av hur annan markanvändning påverkar rennäringens traditionella markanvändning.

INSATSER OCH STÖD:

- Utvecklingsverksamhet med inriktning mot ökad egen förvaltning och nya verksamheter i samebyns och/eller samisk regi.
- Skapa förutsättningar för fördjupade analyser av rennäringens traditionella markanvändning i förhållande till annan markanvändning.

- Synliggöra rennäringens intressen i samhällsplaneringen.
- Ökade resurser till samebyarnas dialog med exploitörer.
- Stärka och utöka Sametingets ansvar i samhällsplaneringsfrågorna.
- Ökade utvecklingsinsatser och resurser för ny teknik och informationssystem för Sametingets samhällsplaneringsfunktion.
- Ökad dialog och samråd med övriga aktörer inom samhällsplaneringssektorn.
- Vid planering av samhällets infrastruktur bör hänsyn tas till rennäringens behov av betesmarker och behov av nya eller alternativa flyttleder vid förändrat klimat.
- Krav på samråd bör utökas till samtliga renbetesmarker.
- Hänsyn till rennäringens markanvändning i översiktsplanering.

6.7 ROVDJURSPOLITIK – TOLERANSNIVÅER

Dagens rovdjurspolitik utgör ett direkt hot mot en ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbar renskötsel. Rovdjurstrycket är idag så hårt att den på sina håll hotar att slå ut hela samebyar. I nästan samtliga samebyar förhindras en rationell renskötsel på grund av för många rovdjur. Den förlust rovdjuren orsakar har nått sådana nivåer att renskötare hotas av konkurs. Den maktlöshet renskötarna känner inför såväl renens lidande som den egna ekonomin kan i sin tur leda till psykisk ohälsa.

I Sametingets rapport om toleransnivåer för rennäringen framgår det vilka åtgärder som är nödvändiga. Sametinget anger tydligt att rennäringen inte ska behöva tåla mer än 5 % förluster av nettorenhjorden på samebynivå på grund av rovdjur.

Sveriges riksdag beslutade i december 2013 att toleransnivån för skador på ren orsakade av stora rovdjur ska vara maximalt 10 % räknat på den aktuella samebyns faktiska renantal (proposition 2012/13:191 *En hållbar rovdjurspolitik*). Renantalet ska baseras på fastställda renlängder som lämnats in till länsstyrelsen och utgörs av årliga renräkningar av vinterrenhjorden (efter slakt).

I regleringsbrevet för länsstyrelserna står att: "Länsstyrelserna i Dalarnas, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län ska i samråd med Sametinget och samebyarna i respektive län arbeta med förvaltningsverktyget i syftet att upprätthålla en hållbar rennäring och samtidigt bidra till en gynnsam bevarandestatus för stora rovdjur. Arbetet med toleransnivån för skador på ren orsakade av stora rovdjur bör ske i enlighet med propositionen.

Förvaltningsverktyg är till stor del beroende av rättvisande rovdjursinventeringar, främst inom renskötselområdet men också i övriga landet. Ersättningen till samebyarna för deras del av rovdjursinventeringen har inte ökat, medan länsstyrelsernas ersättning har tiodubblats sedan rovdjursinventeringarna började.

Ökad samverkan mellan förvaltande myndigheter, samebyar och Sametinget är en annan del i en trovärdig och accepterad rovdjurspolitik. Detta för att få en effektivare rovdjursförvaltning, snabbare beslut och enklare regelsystem. Vidare

måste en samordning ske i rovdjursförvaltningen med våra grannländer. Utan samordning blir det svårt att uppnå den av riksdagen beslutade toleransnivån på maximalt 10 % i de samebyar som har gränsöverskridande renskötsel.

INSATSER OCH STÖD:

- Minskade rovdjursstammar i paritet med toleransnivån på 10 %.
- Ökade ekonomiska resurser till samebyarnas inventering av rovdjur.
- Full ersättning för rovdjursförekomst och kringkostnader orsakade av rovdjursförekomst.
- Samebyarna och Sametinget får inflytande över driften av ett förvaltningsverktyg för förekomst av stora rovdjur baserat på en toleransnivå för rennäringen.
- Samverkan mellan samebyar, Sametinget och förvaltande myndigheter.
- Samordning av rovdjursförvaltningen mellan Sverige, Norge och Finland.

6.8 BILDEN AV RENNÄRINGEN

Det är av avgörande betydelse för rennäringen, samiska näringar och Sametinget att själv definiera och tydliggöra rennäringens särskilda förutsättning som en ekonomiskt, ekologiskt, social och kulturell primärnäring samt rennäringens betydelse för utveckling av övrigt samiskt näringsliv. Idag styrs till stor del rennäringen och samiskt näringsliv av förhållanden utanför det samiska samhället, vilket medför att den politiska debatten, i stora delar, handlar om att skydda olika samiska angelägenheter. I detta avseende handlar Sametingets rennäringsspolitiska program mycket om att positionera rennäringen tydligare och inta en mer pragmatisk position. Om rennäringen förbehåller sig tolkningsföreträdet om villkoren och förutsättningarna för rennäringen, är det lättare att upprätta en konstruktiv dialog med det omgivande samhället.

Utvecklingsfrågorna utifrån rennäring och samiskt perspektiv måste få en större tyngd i det övriga samhället. Den endimensionella och statiska synen av samer, samisk kultur och näringar som framförallt manifesterats i svensk rennäringsspolitik och rennäringsslagstiftning måste brytas. Bilden vi förmedlar måste bli mer offensiv och präglas av utvecklingskraft och stolthet utifrån rennäringens och andra samiska näringars perspektiv.

6.9 KOMPLETTERANDE NÄRINGAR

Den familjebaserade rennäringen bygger på kompletteringsysselsättning och samlade familjeinkomster. En styrka är att renskötseln i kombination med andra sysselsättningar alltid har varit ett självklart sätt att säkra inkomsterna, för att minska den ekonomiska sårbarheten och bedriva en ekologisk hushållning av de

tillgängliga naturresurserna. Jakt, fiske och andra utmarksresurser har varit de vanligaste näringarna vid sidan av rensköteln.

Inom renskötseområden finns utvecklingsbara resurser i form av anläggningar, attraktiva jaktmarker och fiskevatten. Förutom att jakten och fisket i sig är en ekonomiskt intressant tillgång, ger kombinationen med den samiska natur- och kulturmiljön möjlighet att bygga vidare på områdets särprägel och utveckla nya företag, med natur- och kulturupplevelser som huvudinriktning. Andra kompletterande näringar är duodji och turism.

INSATSER OCH STÖD:

- Utvecklingsinsatser till olika typer av traditionella och nya samiska kompletterande näringar
- Ökad tillgång till investerings- och utvecklingskapital
- Kompetensutveckling om samiskt företagande

7 SAMETINGET OCH OMVÄRLDEN

7.1 SERVICEINRIKTAD MYNDIGHETSORGANISATION

Sametinget utvecklar sin organisation och service så att det samiska samhället vet vad Sametingets politiska organisation respektive förvaltningsorganisation har för ansvar och hur ärenden handläggs och beslutas. Sametingets handläggning av ärenden ska vara snabb och rättssäker och beskeden tydliga.

Råd och regler som Sametinget utfärdar ska vara begripliga och tydliga. Sametingets kontakter med det samiska näringslivet ska kännetecknas av:

- God kommunikation
- Hög kvalitet
- Effektivitet
- Rättssäker myndighetsutövning

7.2 SAMARBETSPARTNERS

Det samiska samhället och de samiska näringarna bildar tillsammans med majoritetssamhället en helhet som har stora möjligheter att bli en kraft i utvecklingen av glesbygden. För att uppnå detta måste vi närma oss varandra, med kunskap och respekt från båda sidor. Ökat samarbete kring utvecklingsfrågor som infrastruktur, lokal förvaltning, kompetensutveckling m.m., är vägen till framgång.

Sametinget och rennäringsnämnden utvecklar varaktigt samarbete med aktörer på både lokal, regional som central nivå och kan därigenom erhålla synergieffekter genom utveckling och samordning av resurser exempelvis genom nätverksbyggande och användning av ny teknik.

Samarbete med rennäringsnämnden i Norge, Finland och Ryssland är nödvändig.

7.3 GENOMFÖRANDE

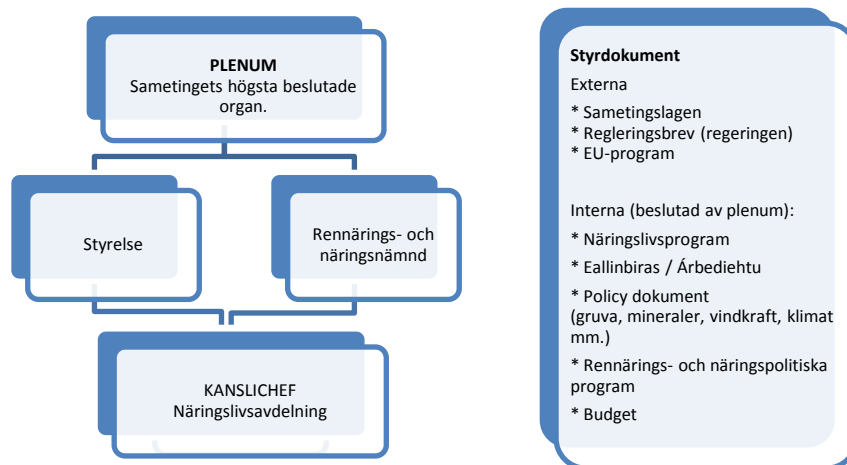
Handlingsprogrammet revideras varje år i anslutning till IVE-beslut (inriktning, verksamhet, ekonomi). Detta för att skapa ett tydligt samband mellan Sametingets budget- och utvecklingsarbete.

Aktiviteter ur handlingsplanen prioriteras av rennäringsnämnden. Det operativa ansvaret för rennäringspolitiska programmet har Sametingets näringslivsavdelning.

UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING

Programmet utvärderas årligen i samband med budgetprocessen och den revidering som görs i anslutning till IVE-beslut.

BILAGA: REGERINGENS MÅL OCH DIREKTIV FÖR RENNÄRINGEN

SAMETINGSLAGEN

Sametingslagen reglerar rösträtten till Sametinget, valprocedur, sammansättning och arbetsuppgifter. Det som specifikt gäller för Sametingets rennärings- och näringslivsarbete är reglerat i andra kapitlets första paragraf där det bland annat framgår att: 1 § Sametinget ska verka för en levande samisk kultur och ta initiativ till verksamheter och föreslå åtgärder som främjar denna kultur. Till Sametingets uppgifter hör särskilt att... - - - ...4. medverka i samhällsplaneringen och bevaka att samiska behov beaktas, däribland rennäringsens intressen vid utnyttjande av mark och vatten.

REGLERINGSBREV

Regleringsbrev är ett regeringsbeslut som innehåller regeringens mål- och resultatkrav på myndigheterna och deras finansiella förutsättningar, bland annat hur stora anslag myndigheterna får använda. Av regleringsbrevet för Sametinget framgår bland annat hur anslaget för rennäringsens främjande får användas. Regleringsbrev utfärdas årligen i december månad i anslutning till statens budgetprocess. Regleringsbrevet är ett centralt styrdokument där regeringens övergripande mål och Sametingets återrapporteringskrav framgår.

Sametinget ska exempelvis i återrapporteringen av verksamheten 2015;

- redogöra för hur myndighetens verksamhet har bidragit till att uppfylla det av riksdagen fastställda målet för utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel, att insatserna ska bidra till goda förutsättningar för arbete, tillväxt och välfärd i alla delar av landet. De gröna näringarna ska vara livskraftiga och bidra till klimatomställningen och att naturresurserna används hållbart.
- göra en bedömning av hur resultaten och effekterna bidragit till att nå målet för utgiftsområdet med hjälp av de redovisade indikatorerna,

- göra en samlad bedömning av hur Sametingets verksamhet bidragit till en levande samisk kultur, stärkt och utvecklat samernas och de samiska näringarnas ställning i samhället samt en samhällsplanering där samiska behov beaktas.

Sametinget ska redogöra för utvecklingen av rennäringen och andra samiska näringar. Redovisningen ska innehålla resultat för de tre föregående åren samt en bedömning om framtida utvecklingen för de samiska näringarna.

Redovisningen ska innehålla uppgift om

- antalet under säsongen slaktade renar där prisstöd har lämnats,
- genomsnittligt avräkningspris,
- antalet renar per renskötsel företag,
- resultatet av rovdjursinventeringen inom renskötseområdet, samt
- utvecklingen av övriga näringar såsom duodji (slöjd) och turism.

Sametinget ska i samverkan med Naturvårdsverket fortsatt samordna arbetet med ett förvaltningsverktyg utifrån fastställd toleransnivå för skador orsakade av stora rovdjur inom rennäringen, och samråda med länsstyrelserna.

Sametinget ska i samverkan med Skogsstyrelsen och samebyarna fortsatt arbeta med upprättande och ajourhållning av renbruksplaner. Sametinget ska också redovisa hur myndigheten arbetar med traditionell kunskap samt dess betydelse för bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald.

Regeringen anger ett särskilt uppdrag till Sametinget angående genomförandet av landsbygdsprogrammet. Andra uppdrag som anges är att förenkla företagens vardag samt att arbeta särskilt med förenkling och ökad service i samband med tillämpningen av regelsystemen.

Ett annat uppdrag är att synliggöra den samiska maten och matkulturen, och att i samråd med Jordbrukverket fortsätta skapa möjligheter till diversifiering och strukturomvandling samt nyetablering inom de samiska näringarna. För detta uppdrag får Sametinget särskilda medel.

Det anslag som disponeras av Sametinget och direkt berör rennäringen är anslaget 1:23 Främjande av rennäringen m m. I detta anslag ingår:

- Underhåll av riksgränsstängsel och skötsel anläggningar
- Markanvändningsredovisning samt riksintressen för rennäringen
- Prisstöd till rennäringen
- Ersättning till följd av Tjernobylolyckan.
- Katastrofskadeskydd samt utveckling av metod för betesundersökningar
- Företagsregister för rennäringen
- Rovdjursersättningar
- Medling
- Renmärkeshantering, bl a registrering och avregistrering av renmärken
- Övriga åtgärder för utveckling av rennäringen